

Nr 687

Av herr **Widén** och herr **Petersson, Erik Filip**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 68, angående vissa frågor rörande lärarutbildning.*

(Lika lydande med motion nr 837 i Andra kammaren)

Av Kungl. Maj:ts proposition nr 68 framgår att den lärarbrist som under ett flertal år varit rådande allttjämt består och att den t. o. m. förvärrats. Skolväsendets ökade behov av lärare fortsätter, och de senaste årens lärtillskott har inte blivit av den storlek som bara för ett par år sedan beräknats.

För grundskolans vidkommande är lärarbristen ett i alla avseenden allvarligt och oroväckande problem. Grundskolan är vår obligatoriska skola för alla elever mellan 7 och 16 år och det ligger stor vikt vid att under det pågående uppbyggnadsskedet skapa förutsättningar att uppfylla de förväntningar och den målsättning som uttalades vid 1962 års riksdag. Bristen måste på olika vägar täckas. I dag tjänstgör som lärare ett betydande antal av vilka många helt saknar lärarutbildning. De utför säkerligen ett aktingsvärt arbete, men de ständiga lärarombytena genom kortvariga vikariatsförordnanden och bristande erfarenhet av läraryrkets vanskligheter försvårar ytterligare arbetssituationen. Här har vi förvisso en av orsakerna till de rådande disciplinsvårigheterna i mellanstadiet högre årskurser och på högstadiet i de känsliga utvecklingsår eleverna i dessa klasser befinner sig. Självfallet åstadkommer bristsituationen stora olägenheter för den lokala skolledningen i dess planeringsarbete och vid planernas genomförande och medverkar även i vissa fall till en mindre gynnsam skolattityd hos föräldrar och målsmän.

De av 1960 års lärarutbildningssakkunniga och arbetsmarknadsstyrelsen år 1962 framlagda prognoserna för ämneslärare och klasslärare har redan visat sig vara alltför optimistiskt beräknade. Den av ecklesiastikdepartementet hösten 1963 verkställda undersökningen av lärarsituationen bestyrker detta och visar att lärarbristen ökat väsentligt åren 1960—1961 och 1963—1964. Brist redovisas på klasslärare och på ämneslärare i samtliga ämnen, ej blott i matematik, fysik, kemi och biologi.

Lärarbristen synes i dagens läge hårdast drabba grundskolan med dess ständigt ökande lärarbehov. De snart framväxande fackskolorna och ett expanderande gymnasium torde inom en snar framtid ytterligare inverka försvårande på grundskolans lärarförsörjning, varför i det följande skall

tagas upp några av de bristproblem som finnes i den obligatoriska skolan.

I propositionen redovisas en brist på 6 490 heltidstjänster vid högstadiet, real- och flickskolor samt allmänna gymnasier. Denna brist hänför sig till ämneslärarprognosernas 100 %-alternativ. Men eftersom den s. k. 40 %-regeln gäller såsom riktlinje för högstadiets förseende med ämneslärare, blir bristen efter reduktioner enligt 60 %-alternativet 3 850 lärare. Av de 2 590 vidareutbildade folkskollärare som enligt 40 %-alternativet borde finnas tjänstgör 1 800, vilket i runt tal innebär en brist på 800 lärare. Behovet har även inom denna sektor ökat starkare än tillskottet.

Vidareutbildningen såsom en reguljär utbildningsgång för ernående av behörighet för högstadietjänstgöring infördes genom riksdagsbeslut år 1954. Denna kompetens, byggande på folkskollärarexamen med därefter som regel några års lärartjänstgöring samt ett års teoretisk utbildning, har under dessa år visat sitt värde, icke minst med hänsyn till grundskolans arbetssituation. De vidareutbildades arbetsinsats har fått de bästa vitsord från skolans myndigheter, varför 40 %-sektorn i dag måste ses som en realitet. Propositionens förslag att klasslärarexaminationens omfattning även skall syfta till att 40 % av ämneslärarna på högre stadier skall vara vidareutbildade folkskollärare innebär ett fullföljande av hittillsvarande intentioner. De olika åtgärder som propositionen redovisar i syfte att stärka läraryrkets attraktivitet och öka lärartillgången bör snarast förverkligas.

I kapitlet Klasslärarsituationen redovisas en brist hösten 1963 på 1 071 folkskollärare för mellanstadiets och folkskolans behov. Denna brist har sina alldeles speciella orsaker.

Departementschefen föreslår en intagning för nästa läsår av 24 klasser på de 2-åriga linjerna och 4 klasser på de 4-åriga. Denna intagning är avsedd täcka dels mellanstadiets och folkskolans egna behov av klasslärare, dels vidareutbildning för 40 %-sektorn och dels viss täckning av bristen utöver dessa 40 %.

Som framgått av det anförda har 60 %-sektorn inte kunnat fyllas med akademiskt utbildade ämneslärare, och osäkerheten om vid vilken tidpunkt detta kan ske är stor. Enär markerad brist föreligger inom båda sektorerna, måste grundskolan för att över huvud kunna fungera ha tillgång till andra krafter som lärare. Förutom de förut omnämnda tjänstgörande, av vilka många helt saknar eller har mycket ringa yrkesutbildning, har folkskollärare utan vidareutbildning i betydande omfattning tagits i anspråk som ämneslärare på högstadiet. Innevarande läsår redovisas 1 990 icke vidareutbildade uppehålla dylika tjänster, vilket förhållande förklarar brist-situationen på mellanstadiet.

Denna anordning är icke en nyhet. Alltifrån försöksskolans start har folkskollärare i mycket stor utsträckning tjänstgjort på högstadiet, och

utan dessas medverkan skulle näppeligen den 9-åriga skolans utveckling kunnat ske så snabbt som den trots skilda hinder har gjort. Många av dem har fullgjort högstadietjänst under åtskilliga år, men deras anställning är enligt propositionens ord endast temporär. De skall, allteftersom de båda sektorerna kan fyllas med formellt behöriga, över- eller återgå till mellanstadiet. Frågan är därför i hög grad ett trygghetsproblem. Många av dem innehar ordinarie anställning på mellanstadiet, men då i första hand högstadiets lärarbehov måste fyllas, innebär deras högstadietjänstgöring ej blott lärarbrist på mellanstadiet utan tillika ett högst besvärande system med vikarierande och icke ordinarie lärare på samma stadium. Hela situationen skapar allvarliga olägenheter för ett betydande antal lärare och de kommunala skolledningarna, olägenheter som drabbar den enskilde i hans anställningstrygghet och vilkas avlägsnande allvarligt måste eftersträvas. Propositionen framhåller att med visst fog skulle kunna hävdas att även dessa 1 990 folkskollärare på högre stadier borde vidareutbildas för tjänstgöring på dessa stadier. En sådan åtgärd torde ligga helt i linje med vad den nuvarande situationen kräver och kunna tillföra skolan ett antal lärare, vilka genom sin många gånger fleråriga lärargärning på högstadiet gjorts väl förtrogna med grundskolans arbetsproblem.

Under hänvisning till det anförda hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna att Kungl. Maj:ts bemyndigande att fatta slutligt beslut i fråga om antalet intagningsavdelningar vid folkskoleseminarierna innefattar att hänsyn skall tagas till högstadiets ämneslärarbehov inom ramen för 40 %-alternativet;

att vidareutbildning i på högre stadier förekommande läroämnen regelmässigt skall anordnas; samt

att lärarbristen i grundskolan nödvändiggör, förutom de i proposition nr 68 föreslagna åtgärderna, att på olika vägar skapas möjligheter att ge kompletterande utbildning åt folkskollärare, som genom tjänstgöring på högre stadier gjorts förtrogna med dessa stadiers speciella arbetsproblem.

Stockholm den 7 april 1964

Martin Widén

Erik F. Petersson
